

Veikko Salovaara
25.8.2007

Tulevaisuuden tutkimuksen seuran kesäseminaarilta 23. – 24.8.2007 Lepaalla

Osallistuin seuran kesäseminaarin ensimmäisen päivän ohjelmaan myöhäisillan savusaunaa lukuun ottamatta. Lepaa on hieno ympäristö ja seminaarin anti oli innostava. Meistä pidettiin hyvää huolta. Siitä kiitos!

Teemana oli ”Onko onnellisuudesta visioksi?” Haluan hiukan reflektoida kuulemaani joidenkin alustusten osalta.

Turun yliopiston filosofi, prof. Juhani Pietarinen puhui aiheesta ”Mitä ihminen tarvitsee? – Onnellisuus lienee sitä, että saa mitä tarvitsee ja onnettomuus sen puuttumista.” Hän lähti filosofialle sopivalla tavalla liikkeelle Platonista (noin 427 – 348 eaa) ja hyppäsi sitten Baruch Spinozaan (1632 – 77). Esitelmä oli mielenkiintoinen ja toi taas mieleen ihmettelyn siitä, miten nuo Antiikin viisaat jo tiesivät kaikki asiat niin hyvin, että heidän ajatuksiinsa todella kannattaa palata aina vaan tänäkin päivänä. Kirjasin muistiinpanoihini keskustelussa kuulemani lausahduksen: ”Korkein tieto on aina intuitiivista.” Kuulin myös jonkun huudahtavan jotain ’hankittujen ominaisuuksien genetiikasta!’ Mielenkiintoinen huudahdus. Tekee mieli kuulla lisää. Keskustelussa todettiin myös erityisesti se, ettei Platon tuntenut vielä nykyistä evoluution käsitettä. Tämä on kriitikoiden syytä muistaa. Pietarinen jakoi kahden liuskan mittaisen tiivistelmän. Minulla on se skannattuna, mutta seuran sihteeriltäkin sen saanee. Kiitos Pietarinen!

Eryityisesti minua myös innosti Sitran ennakoitijohtaja Timo Hämäläisen alustus ”Hyvinvointiyhteiskunnasta onnellisuusyhteiskunnaksi – kansantalouden näkökulma onnellisuuteen”. Aivan lyhyesti tässäkin toteaisin jotakin. Hämäläinen kaipasi yhteiskuntaamme visioita, joissa hyvinvointiyhteiskunta ja talous ovat tasaveroisina ja rinnakkain. Nyt aina vain lyhentyvää tulevaisuuden suunnitteluaikeaväliä on pidennettävä. Yhteiskunnan edun optimointi ei tapahdu markkinoilla, se tapahtuu ruohonjuuritasolla ihmisten tarpeisiin ja niiden kehittymiseen keskittyen. Tarve ei ole taloudellinen suure, se on tunne ja mielen tila. Ruohonjuuritasolla tarvitaan uudenlaista dialogia (mm. kykyä myös kuunnella ja ymmärtää toista). Se tarvitsee yhteiskunnallisia visioita, jotka on viety synteiesien tasolle. Tarvitaan yhteisöllistä oppimiskykyä. Tarvitaan holistista näkemystä. Hämäläinen osoittautui uudistajaksi ihan yhteiskunnan, kulttuurin ja kansalaisten tasolla. Hienoa! Hän miltei irrottautui talousmiehen roolistaan ja puhui kuin psykofuturologi. Tarvitaan uudenlaista sitoutumista. Itsekkyys ei ole mikään kaikkiratkaiseva normi. Hämäläinen esitti sarjan laajoja kalvoja. Valokuvasin niistä muutaman. Kuvista näyttäisi saavan selvää.

Pentti Malaskan alustukseen itse asiassa ajattelen tässä keskittyä. Meidän Pentti

puhui otsikolla ”Onnellisuuden visiot – untako vain, onko pakko herätä”. Hän jakoi meille paperin. Se kannattaa lukea.

Malaska aloitti esittelemällä kolme näkemystä (tietä): (1) Dalai Laman hyveiden, meditaation ja sisäisyyden matka. (2) Teollisen yhteiskunnan hybrisen voittajaihmissen kasvun ja hyväksikäytön säälimätön projekti. (3) Jonathan Haidt’n (tässä kohdassa taisi Pentin paperissa olla painovirhe tämän Virginian yliopiston psykologian professorin nimessä) ”Happiness Hypothesis” kirjan pyrkimyksen liittää nykyihmissen totuudet menneiden aikojen ja sivilisaatioiden viisauteen.

Lähden mielelläni Pentin viitoittamalle tielle, jossa onnellisuus on eksistenssifilosofinen eettisen tietoisuuden projekti. Erityisen mielelläni seuraan Penttiä, kun hän johdattaa meidät luonnonelämysten, siis elosysteemin kaikkien kohtaamisten ja niissä syntyvien elämysten sekä viisauden maailmaan.

Malaska asettaa meidät ihmislajin evoluutionäytelmän katsojiksi. Ensin ihmisyyttä kohti kehittyvä ihmisen alkumuoto oli erottamaton osa elosysteemiä ja sen viettien, vaistojen sekä luonnonvalinnan ohjaaman ”paratiisin” jäsen: Tätä vaihetta Pentti kutsuu (1) ”Hallitsevan ekosysteemin vaiheeksi” Sitten joskus pari miljoonaa vuotta sitten alkoi hidas ihmistymisen prosessi: (2) ”Vähitellen laajenevan teknoosysteemin ja supistuvan ekosysteemin vaihe” Joskus runsaan 100 000 vuoden paikkeilla tultiin vaiheeseen, jossa voitaneen ajatella minätietoisuuden ihmisyyden orastaneen (kieli ja siihen liittyvä ajattelu). Sitten seurasi (3) ”Kynnysrajojen ylittämisen vaihe” joskus noin 50 000 vuoden jälkeen. Tässä me edelleen elämme.

Elosysteemi (käytän tätä ekosysteemin asemesta) on nyt hajoamassa osasysteemeiksi ja näin vaarassa tuhoutua. Tietenkin todellinen häviö on ihmislaji. Elosysteemi vain hakee uuden tilan jota se koko ajan jatkuvassa evoluutiossaan tavoittelee. Meidän on syytä pohtia, onko ihmislaji siinä mukana ja minkälaisin ehdoin? Tämä on tietoisuuden, tahtovan ja vastuullisen ihmisen suuri kysymys. Minusta se on ensikädessä ns. psykofuturologiaa ja sitten vasta keinoina tiedettä, teknologiaa ja järjestelmiä soveltava.

Malaska päättää evoluutionäytelmän toteamalla, että kyseessä on tietoisuuden ihmisen tietoinen evoluutio, joka perustuu harmonisten vuorovaikutusten etsintään. Haaste on moraalinen ja eettinen. Haasteina ovat: (1) luonnonmukainen teknoosysteemi, (2) ongelmien ja niiden kiireellisyyden toteaminen sekä voimavarojen osoittaminen, (3) kasvun rajojen määrittely tai pako avaruuteen, (4) uudenlainen sosiaalisen elämän malli sopimuksineen ja toimintatapoineen sekä kaiken tämän edellytyksenä oleva uusi eettinen tietoisuus.

Malaska päättää huudahdukseen: MIELESTÄNI ON AIKA HERÄTÄ!

Olen huudossa mukana: Ihmislajin erikoislaatu on TIETÄVÄ, TAHTOVA JA VASTUULLINEN TIETOISUUS. IHMISLAJIN EVOLUUTIO ON TÄMÄN TIETOISUUDEN EVOLUUTIOTA.

MINÄ: Tiedän että tiedän. Että olen yksin maailmani keskipisteessä. Minun eksistenssini ehtona on aito pyrkimys harmonisiin vuorovaikutuksiin ympäristöni olioiden, eliöiden, toisten ihmisten kanssa. Se perustuu koko elosysteemiä koskevaan työnjakoon ja erikoistumiseen näitä sovussa soveltaen. Minun elämäni onnellisuus perustuu hyviin kohtaamisiin. Minun haasteeni on tämän hyvyyden sisältöjen oivaltaminen ja oivallusteni rehellinen toteuttaminen. Tätä varten minun on oltava avoin ympäristölleni ja sen kohtaamisille. Minun on valppaasti reflektoitava kohtaamisten tuottamaan sanomaan ja näin koko ajan rakennettava eettistä tietoisuuttani merkitysteni maailmankuvassa. Olen loputtomalla matkalla. Elän tahtoen toivossa, että paremmaksi kaikki kyllä muuttuu. Ja sopeudun siihen, että ihan hyväksi ei ehkä milloinkaan

PS. Minäkin suosittelen luettavaksi Malaskan Pentin suosittelman Lester R. Brownin tekstin "Losing soil" (Earth Policy Institute; http://www.earth-policy.org/Books/Seg/PB2ch05_ss3.htm)

Kiitos kaikille seminaarilaisille ja kaikkea hyvää